

Posudek oponenta diplomové práce

Posuzovaná práce: ČERNOCH, Petr. *Společné stolování novozákonní církve perspektivou kolektivní paměti*. Diplomová práce, HTF UK. Praha 2022.

Posudek vypracoval: Pavel Kolář, Th.D.

Aktuálnost zvoleného tématu

Pro svoji diplomovou práci zvolil Petr Černoch téma velmi aktuální a široce diskutované odbornou i zainteresovanou laickou veřejností. Nyní již multidisciplinární **paměťová studia** (*memory studies*) představují v současné době velmi výrazný a významný směr kulturně-historického, sociálního, literárního i neurovědného výzkumu. Autor se zaměřil na využití jejich metodologie v rámci současné novozákonní vědy s důrazem na roli a význam **rituálů společného stolování** v novozákonní církvi. Vyjadřuje přesvědčení, že oproti dosavadním přístupům zaměřeným na studium forem a tradic nabízejí paměťová studia nové nástroje k hlubšímu a diferencovanějšímu porozumění procesům, které vedly k utváření klíčových prvků křesťanství jako nového náboženského hnutí (narativ, texty, rituály atd.) a jež se podílely na formování identity **novozákonní a raně křesťanské církve**. Jak název práce napovídá, klíčovým konceptem jeho práce je **kulturní paměť**.

Autor k dosažení cílů své práce využil relevantní odbornou literaturu, včetně současné literatury cizojazyčné. Raně křesťanská praxe společného stolování je důležitým tématem také pro liturgická studia. V tomto ohledu postrádám v bibliografických zdrojích důležité práce na toto téma publikované právě historiky liturgie (např. Paul F. Bradshaw, Andrew McGowan, Clemens Leonhard, Harald Buchinger apod.). Liturgiologický přístup tak reprezentuje pouze publikace Františka Kunetky (zmíněná v poznámce 177 a dle mého v uváděné věci nesprávně interpretovaná – F. Kunetka nepředkládá hypotézu, že v rané církvi existovaly dvě varianty společného stolování – synchronní a asynchronní. Naopak, obě varianty pokládá za hypotézy – a k jedné z nich se svým výkladem přiklání).

Jazyková úroveň

V její současné podobě nemohu práci pokládat za více než **draft**, i když v pokročilém stavu. Schází jí důkladná editorská práce, která by přispěla k odstranění poměrně četných gramatických chyb, k zpřesnění některých z gramatického hlediska nejednoznačných formulací a konečně k důkladnějšímu provázání jednotlivých kapitol, jež by podpořilo přesvědčivost autorových analýz, výkladů i závěrů, které předkládá. Níže uvádím příklady některých jevů, na které poukazuji a které mi znesnadnily četbu i porozumění autorovu textu. Všechny pocházejí z kapitoly nazvané „Kulturní paměť“:

- „Rituály tak tvoří část tradice, která propojuje vyznavače z různorodých společenských tříd, etnik a pohlaví, jimiž harmonizují hlásanou vzpomínku na Ježíše.“ (s. 7) Tato věta říká, že jsou to **POHLAVÍ**, jimiž vyznavači harmonizují hlásanou vzpomínku na Ježíše, ačkoli autor měl zřejmě na mysli **RITUÁLY**.
- „Jelikož paměť není nikdy záležitostí pouze osobní, humanitní vědy sledují zvláště jeho společenský vliv, oproti biologicko biologicko--psychologickému zkoumání.“ (s. 10)
- „Myslím tím, že v paměti nemůže být nic víc, než dokázalo načerpat ze svého okolí ať již z nějakých událostí, jevů přírody či reakce se společností.“ (s. 11)
- „S dvojitým vymezením vůči historické paměti (což je také Halbwachsova myšlenka) a vůči komunikativní paměti, která tvoří přechod mezi osobní a sociální pamětí. Ta je součástí orální historie a vymezuje ji (tedy komunikativní paměť) na zhruba dvě lidské generace...“ (s. 12)

Z výkladu není jasné, ke které z uvedených pamětí se vztahuje ukazovací zájmeno "Ta". Bez znalosti Assmannova textu je to myslím velmi obtížné.

- „Mýtus je specifický druh komunikace, který se nám v čase zjevuje jako narativ, který je ale silně vázán na komunitu a tvoří identitu jak jedince, tak celé komunity.“ (s. 14) Nerozumím tomu, jak se mýtus může lidem v čase zjevit jako narativ.
- „Z toho lze usuzovat, že mýtus je pevně spjat s rituálem, protože jemu propůjčuje autoritu a rituál aktualizuje vzpomínku na tuto autoritu.“ (s. 14) Věta dle mého říká, že rituál aktualizuje vzpomínku na autoritu, kterou mu uděluje mýtus. Rituál by tak odkazoval sám na sebe.
- „Z pohledu literární se nám naskytl pohled na existující obce, které žily díky mýtu a svým rituálem, který ustavoval patří do komunity a stále rekonstruoval vše, co k tomu bylo potřeba.“ (s. 15)

Metodologie

Z metodologického hlediska mám k práci dvě základní výhrady.

1. Nedefinuje „novozákonní církev“ a nesystematickým, místy konfuzním způsobem rozlišuje mezi kolektivní, sociální, komunikativní a kulturní pamětí, aniž by je jasně a přehledně definoval a od sebe odlišil, což pokládám za základní krok, chce-li ukázat, že právě koncept kulturní paměti umožňuje lépe pochopit roli a význam společného stolování v novozákonní církvi a jeho vztah k dalším „pevným bodům“ utvářejícím její identitu.

2. Ačkoli rozlišuje mezi sociální a kulturní pamětí, z nichž kulturní jmenovitě uvádí jako klíčový koncept, který chce ve své práci využít, v závěrečném shrnutí se o kulturní paměti vůbec nezmiňuje a místo ní užívá pojem „sociální paměť“. Není mi tedy jasné, který typ paměti měl být tím určujícím hlediskem pro studium a výklad rituálu společného stolování.

V zásadě mi není jasný cíl práce. Měla jím být aplikace konceptu kulturní paměti na novozákonní svědectví o společném stolování, jež by přinesla přesvědčivější či komplexnější pohled na raně křesťanskou rituální praxi, než nabízela škola forem a tradic? Měl jím být přehled výsledků výzkumu praxe stolování v novozákonní církvi, ke kterým dospěli představitelé paměťových studií v rámci současné novozákonní vědy? V práci vidím zastoupení obou. Ani jeden však není sledován důsledně. Výsledkem je soubor tematických studií a postřehů na téma paměť a stolování v novozákonních textech. Svá tvrzení v nich autor mnohdy předkládá čtenáři jako evidentní závěr, aniž by poskytl přehledný výklad toho, jak z prezentovaného novozákonního textu lze k danému závěru dojít. Nejvýrazněji se mi to jeví v případě prezentování tématu stolování a poslední večeře v evangeliích (3. kapitola).

Věcná stránka

K věcné stránce práce mám jednu základní připomínku, a to k autorovu tvrzení o výhradním a normativním postavení narativu o poslední večeři Ježíšově s učedníky v rámci liturgické praxe novozákonní církve.

Autor předkládá na konci 2. kapitoly následující shrnutí: „Pluralitní skupinky, které podle oblastí byly namíchány lidmi z různého prostředí a původu (Sic! Věta říká, že lidé namíchali pluralitní skupinky z různého prostředí a původu! – PK) utváří svůj vlastní sebeobraz, který postupně vede k vytvoření supernarativu spojující tyto identity v jednu „všeobecnou“. Vzniká **nová identita** kolem mýtu o vzkříšeném Kristu, která je **udržována společným setkáváním, to postupem času získává svou formu v podobě rituálu eucharistie, která je vzpomínkou na Poslední večeři učedníků s Ježíšem**. Ten je **závazný** a skrze normy vytváří hranice nového života. Vzpomínky očitých svědků života, smrti a

vzkříšení se transformovaly do kolektivních obrazů a narativů, které dávají lidem společnou minulost, ačkoliv Ježíše nezažili.“ (s. 15) Na začátku 3. kapitoly pak tento obraz doplňuje: „Zde předkládaná studie užívá u tohoto rituálu vztahovat označením **eucharistie**, jelikož označuje už vyvinutý rituál, u kterého sice sleduje jeho vývoj, soustředí se však na celek v rámci společného stolování prvních křesťanů... Tento rituál má svůj etiologický mýtus (*slova ustanovení*) **výhradně zasazen do pašijového příběhu.**“ (s. 18)

Liturgiční historici Paul Bradshaw a Andrew McGowan na historických pramenech 2. a 3. století dokládají, že v rané církvi existovalo **více forem společného stolování, které je třeba pokládat za eucharistii** a v jejichž teologickém založení či interpretaci **nehrál narativ o poslední večeři Ježíšově klíčovou roli**. Exkluzivní vazbu mezi poslední večeří a raně křesťanskou (novozákonní) eucharistií pokládají za projev anachronismu. Podobně na základě určitého novozákonního bádání (např. Raymond E. Brown a jiní) zdůrazňují, že text Jan 6 nelze číst jako (pouhou) variaci na *slova ustanovení*. Jako k liturgické normě pro aktuální praxi přistupuje doložitelným způsobem k narativu poslední večeře až africký biskup Cyprián, aby zdůvodnil svůj požadavek na užívání vína (smíšeného s vodou) při slavení eucharistie. Poslední večeře jako teologická a liturgická norma se podle jejich mínění prosazuje díky posilování role (kanonických) evangelií jako autoritativního textu v raně křesťanské církvi, jejich postupného všeobecného rozšíření v ní a apologeticky (či zájmem církevních autorit) motivovaných výkladů biblických textů. Je možné s tímto pohledem polemizovat. Zpochybňuje nicméně autorovo samozřejmé východisko.

S ohledem na uvedené skutečnosti nemohu předloženou práci hodnotit lépe než jako **dobrou (3)**.

Autorova obhajoba by se měla zaměřit na:

1. vymezení konceptů sociální, komunikativní a kulturní paměti a
2. objasnění přínosu konceptu kulturní paměti pro interpretaci Janova evangelia, kterému v práci věnoval v zásadě jeden odstavec, ačkoli v závěru i na několika místech práce figuruje jako doklad již ustavené kulturní paměti a s ní svázané identity křesťanské komunity.

V Praze 18. 1. 2022

Pavel Kolář, Th.D.